Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 24ης Φεβρουαρίου 2022*

«Προδικαστική παραπομπή – Κοινωνική πολιτική – Οργάνωση του χρόνου εργασίας – Οδηγία 2003/88/ΕΚ – Άρθρο 8 – Άρθρο 12, στοιχείο α΄ – Άρθρα 20 και 31 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Μείωση της κανονικής διάρκειας της νυκτερινής εργασίας σε σχέση με την κανονική διάρκεια της ημερήσιας εργασίας – Εργαζόμενοι του δημόσιου τομέα και εργαζόμενοι του ιδιωτικού τομέα – Ίση μεταχείριση»

Στην υπόθεση C-262/20,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Rayonen sad Lukovit (περιφερειακό δικαστήριο Lukovit, Βουλγαρία) με απόφαση της 15ης Ιουνίου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο αυθημερόν, στο πλαίσιο της δίκης

VB

κατά

Glavna direktsia «Pozharna bezopasnost i zashtita na naselenieto»

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Arabadjiev, πρόεδρο του πρώτου τμήματος, προεδρεύοντα του δευτέρου τμήματος, I. Ziemele (εισηγήτρια), T. von Danwitz, P. G. Xuereb και A. Kumin, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: G. Pitruzzella

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– ο VB, εκπροσωπούμενος από την V. Petrova, advokat,

– η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους J. Möller και R. Kanitz,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις C. Valero και V. Bozhilova,

* Γλώσσα διαδικασίας: η βουλγαρική.

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 2ας Σεπτεμβρίου 2021,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 12, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/88/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας (ΕΕ 2003, L 299, σ. 9), καθώς και των άρθρων 20 και 31 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του VB, υπαλλήλου της πυροσβεστικής υπηρεσίας της Glavna direktsia «Pozharna bezopasnost i zashtita na naselenieto» kam Ministerstvo na vatreshnite raboti (γενικής διευθύνσεως πυροπροστασίας και πολιτικής προστασίας, η οποία υπάγεται στο Υπουργείο Εσωτερικών, Βουλγαρία) (στο εξής: γενική διεύθυνση πυροπροστασίας), και της εν λόγω γενικής διευθύνσεως, σχετικά με τον υπολογισμό και την αμοιβή των ωρών νυκτερινής εργασίας του VB.

Το νομικό πλαίσιο

Το διεθνές δίκαιο

3 Το άρθρο 8 της συμβάσεως αριθ. 171 της Διεθνούς Οργανώσεως Εργασίας (στο εξής: ΔΟΕ), της 26ης Ιουνίου 1990, σχετικά με τη νυκτερινή εργασία, προβλέπει τα εξής:

«Οι αποζημιώσεις που χορηγούνται στους εργαζομένους σε νυκτερινή εργασία με τη μορφή εργασιακού χρόνου, μισθού ή παρόμοιων επιδομάτων πρέπει να αναγνωρίζουν τη φύση της νυκτερινής εργασίας.»

Το δίκαιο της Ένωσης

4 Οι αιτιολογικές σκέψεις 6 έως 8 και 10 της οδηγίας 2003/88 έχουν ως εξής:

«(6) Οι αρχές [της ΔΟΕ] ως προς την οργάνωση του χρόνου εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της νυκτερινής, πρέπει να συνεκτιμηθούν.

(7) Από σχετικές μελέτες έχει αποδειχθεί ότι ο ανθρώπινος οργανισμός είναι πιο ευαίσθητος κατά τη διάρκεια της νύχτας στις περιβαλλοντικές οχλήσεις και σε ορισμένες επαχθείς μορφές οργάνωσης της εργασίας, καθώς και ότι μακριές περίοδοι νυκτερινής εργασίας είναι επιζήμιες για την υγεία των εργαζομένων και μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο την ασφάλειά τους στην εργασία.

(8) Θα πρέπει να περιορίζεται η διάρκεια της νυκτερινής και της υπερωριακής εργασίας και να προβλέπεται ότι, όταν ο εργοδότης χρησιμοποιεί τακτικά εργαζομένους τη νύχτα, ενημερώνει σχετικά τις αρμόδιες αρχές, εφόσον του το ζητήσουν.

[…]

(10) Η κατάσταση των εργαζόμενων τη νύχτα και των εργαζόμενων σε βάρδιες απαιτεί προσαρμογή του επιπέδου προστασίας, όσον αφορά την ασφάλεια και την υγεία, στη φύση της εργασίας τους, καθώς και την αποτελεσματική οργάνωση και λειτουργία των υπηρεσιών και των μέσων προστασίας και πρόληψης.»

5 Το άρθρο 8 της οδηγίας αυτής, το οποίο φέρει με τίτλο «Διάρκεια της νυκτερινής εργασίας», προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε:

α) ο κανονικός χρόνος νυκτερινής εργασίας να μην υπερβαίνει, κατά μέσον όρο, τις οκτώ ώρες ανά εικοσιτετράωρο·

β) οι εργαζόμενοι τη νύχτα η εργασία των οποίων ενέχει ιδιαίτερους κινδύνους ή σημαντική σωματική ή πνευματική ένταση να μην εργάζονται περισσότερο από οκτώ ώρες κατά τη διάρκεια εικοσιτετράωρης περιόδου κατά την οποία πραγματοποιούν νυκτερινή εργασία.

Για τους σκοπούς του στοιχείου β), η εργασία που ενέχει ιδιαίτερους κινδύνους ή σημαντική σωματική ή πνευματική ένταση ορίζεται από τις εθνικές νομοθεσίες ή/και πρακτικές ή από συλλογικές συμβάσεις ή από συμφωνίες μεταξύ κοινωνικών εταίρων, λαμβανομένων υπόψη των επιπτώσεων και των κινδύνων που συνδέονται με τη νυκτερινή εργασία.»

6 Το άρθρο 12 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει με τίτλο «Προστασία της ασφάλειας και της υγείας», προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα αναγκαία μέτρα ώστε:

α) οι εργαζόμενοι τη νύχτα και οι εργαζόμενοι σε βάρδιες να απολαύουν προστασίας της υγείας και της ασφάλειάς τους, ανάλογης προς τη φύση της εργασίας τους·

β) οι κατάλληλες υπηρεσίες ή μέτρα προστασίας και πρόληψης στον τομέα της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων τη νύχτα και των εργαζομένων σε βάρδιες να είναι ισοδύναμα με τα προσφερόμενα στους άλλους εργαζομένους και να είναι διαθέσιμα ανά πάσα στιγμή.»

Το βουλγαρικό δίκαιο

Ο εργατικός κώδικας

7 Το άρθρο 140 του kodeks na truda (εργατικού κώδικα) (DV αριθ. 26, της 1ης Απριλίου 1986, και DV αριθ. 27, της 4ης Απριλίου 1986), ως είχε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης (στο εξής: εργατικός κώδικας), προβλέπει τα εξής:

«(1) Η κανονική εβδομαδιαία διάρκεια νυκτερινής εργασίας για μία εβδομάδα πέντε εργάσιμων ημερών δεν μπορεί να υπερβαίνει τις τριάντα πέντε ώρες. Η κανονική διάρκεια της νυκτερινής εργασίας σε μία εβδομάδα πέντε εργάσιμων ημερών δεν μπορεί να υπερβαίνει τις επτά ώρες.

(2) Νυκτερινή είναι η εργασία που παρέχεται μεταξύ 22:00 και 6:00, η οποία, για τους εργαζομένους ηλικίας κάτω των 16 ετών, εκτείνεται από τις 20:00 έως τις 6:00.

[…]»

Ο νόμος περί του Υπουργείου Εσωτερικών

8 Το άρθρο 142 του zakon za Ministerstvo vatreshnite raboti (νόμου περί του Υπουργείου Εσωτερικών) (DV αριθ. 53, της 27ης Ιουνίου 2014), ως είχε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης (στο εξής: νόμος περί του Υπουργείου Εσωτερικών), προβλέπει τα εξής:

«1. Υπάλληλοι του Υπουργείου Εσωτερικών είναι:

1) αστυνομικοί και υπάλληλοι της πυροσβεστικής υπηρεσίας και της υπηρεσίας πολιτικής προστασίας,

2) δημόσιοι υπάλληλοι,

3) υπάλληλοι υπό καθεστώς συμβάσεων ιδιωτικού δικαίου.

[…]

5. Το καθεστώς των υπαλλήλων υπό καθεστώς συμβάσεων ιδιωτικού δικαίου διέπεται από τις διατάξεις του εργατικού κώδικα και του παρόντος νόμου.

[…]»

9 Το άρθρο 187 του νόμου περί του Υπουργείου Εσωτερικών προβλέπει τα εξής:

«1. Ο κανονικός χρόνος εργασίας των υπαλλήλων του Υπουργείου Εσωτερικών ανέρχεται σε οκτώ ώρες ημερησίως και σε σαράντα ώρες εβδομαδιαίως για εβδομάδα εργασίας πέντε ημερών.

[…]

3. Η διάρκεια της εργασίας των υπαλλήλων του Υπουργείου Εσωτερικών υπολογίζεται σε εργάσιμες ημέρες σε ημερήσια βάση, ενώ υπολογίζεται σε περίοδο τριών μηνών για όσους εργάζονται σε βάρδιες οκτώ, δώδεκα ή 24 ωρών. […] Σε περίπτωση εργασίας σε βάρδιες, η νυκτερινή εργασία μπορεί να παρασχεθεί από τις 22:00 έως τις 6:00, αλλά η μέση διάρκεια της εργασίας δεν πρέπει να υπερβαίνει τις οκτώ ώρες ανά εικοσιτετράωρο.

[…]

9. Οι διαδικασίες οργανώσεως και κατανομής του χρόνου εργασίας των υπαλλήλων του Υπουργείου Εσωτερικών και η καταμέτρηση και καταχώρισή του, η αποζημίωση για την εργασία που παρέχουν οι δημόσιοι υπάλληλοι εκτός του κανονικού χρόνου εργασίας, το σύστημα υπηρεσίας, η ανάπαυση και τα διαλείμματα για τους δημοσίους υπαλλήλους καθορίζονται με διάταγμα του Υπουργού Εσωτερικών.

[…]»

10 Το άρθρο 188, παράγραφος 2, του νόμου αυτού προβλέπει τα εξής:

«Οι υπάλληλοι του Υπουργείου Εσωτερικών που εργάζονται μεταξύ 22:00 και 6:00 απολαύουν της ειδικής προστασίας που προβλέπει ο εργατικός κώδικας.»

11 Με αποφάσεις του Υπουργού Εσωτερικών που εκδόθηκαν δυνάμει του άρθρου 187, παράγραφος 9, του εν λόγω νόμου καθορίζονται οι λεπτομέρειες σχετικά με την οργάνωση και την κατανομή του χρόνου εργασίας, την αποζημίωση της εργασίας που παρασχέθηκε εκτός του κανονικού ωραρίου εργασίας, καθώς και το καθεστώς της υπηρεσίας επιφυλακής, των περιόδων αναπαύσεως και του διαλείμματος των υπαλλήλων του Υπουργείου Εσωτερικών.

12 Η naredba nº 8121z-407 (υπουργική απόφαση αριθ. 8121z-407), της 11ης Αυγούστου 2014 (DV αριθ. 69, της 19ης Αυγούστου 2014) (στο εξής: υπουργική απόφαση του 2014), προέβλεπε στο άρθρο 31, παράγραφος 2, τη μετατροπή των ωρών νυκτερινής εργασίας σε ημερήσιες ώρες εργασίας διά της εφαρμογής διορθωτικού συντελεστή. Κατ' εφαρμογήν της διατάξεως αυτής, οι ώρες εργασίας μεταξύ 22:00 και 6:00 έπρεπε να πολλαπλασιαστούν με συντελεστή 0,143, το δε αποτέλεσμα έπρεπε να προστεθεί στον συνολικό αριθμό των ωρών εργασίας που είχαν παρασχεθεί κατά την επίμαχη περίοδο.

13 Η υπουργική απόφαση του 2014 καταργήθηκε με τη naredba nº 8121z-592 (υπουργική απόφαση αριθ. 8121z-592), της 25ης Μαΐου 2015 (DV αριθ. 40, της 2ας Ιουνίου 2015), η οποία καταργήθηκε με τη naredba nº 8121z-776 (υπουργική απόφαση αριθ. 8121z-776), της 29ης Ιουλίου 2016 (DV αριθ. 60, της 2ας Αυγούστου 2016), αμφότερες δε οι τελευταίες αυτές αποφάσεις δεν προέβλεπαν πλέον σύστημα υπολογισμού των ωρών νυκτερινής εργασίας όπως το προβλεπόμενο στο άρθρο 31, παράγραφος 2, της υπουργικής αποφάσεως του 2014.

14 Όσον αφορά τους εργαζομένους που δεν υπάγονται στο Υπουργείο Εσωτερικών, το άρθρο 9, παράγραφος 2, της naredba za strukturata i organizatsiata na rabotnata zaplata (υπουργικής αποφάσεως για τη διάρθρωση και την οργάνωση των αμοιβών) (DV αριθ. 9, της 26ης Ιανουαρίου 2007) (στο εξής: υπουργική απόφαση του 2007) προβλέπει τα εξής:

«Κατά τον υπολογισμό του συνολικού χρόνου εργασίας, οι ώρες νυκτερινής εργασίας μετατρέπονται σε ώρες ημερήσιας εργασίας βάσει ενός συντελεστή ο οποίος αντικατοπτρίζει τη σχέση μεταξύ της κανονικής διάρκειας του χρόνου ημερήσιας εργασίας και του χρόνου νυκτερινής εργασίας, που καθορίζεται στο πλαίσιο της καθημερινής διαχείρισης του χρόνου εργασίας για συγκεκριμένη θέση.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

15 Ο VB είναι υπάλληλος της πυροσβεστικής υπηρεσίας, η οποία υπάγεται στη γενική διεύθυνση «Πυροπροστασίας και Πολιτικής Προστασίας».

16 Κατά το χρονικό διάστημα από 2 Οκτωβρίου 2016 έως 2 Οκτωβρίου 2019, ο VB παρείχε νυκτερινή εργασία. Όσον αφορά την εν λόγω περίοδο, ο VB εκτιμά ότι δικαιούται να τύχει της εφαρμογής του συστήματος υπολογισμού των ωρών νυκτερινής εργασίας που προέβλεπε το άρθρο 9, παράγραφος 2, της υπουργικής αποφάσεως του 2007, κατά το οποίο η γενική διεύθυνση πυροπροστασίας όφειλε να μετατρέψει τις ώρες νυκτερινής εργασίας σε ημερήσιες ώρες εργασίας με διορθωτικό συντελεστή 1,143, με αποτέλεσμα επτά ώρες νυκτερινής εργασίας να ισοδυναμούν με οκτώ ώρες ημερήσιας εργασίας.

17 Η ως άνω γενική διεύθυνση αρνήθηκε να καταβάλει στον VB ποσό ύψους 1 683,74 βουλγαρικά λέβα (περίπου 860 ευρώ) ως αμοιβή για υπερωρίες λόγω της νυκτερινής εργασίας που αυτός είχε παράσχει κατά την επίμαχη περίοδο, κατόπιν δε τούτου ο VB την ενήγαγε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, ζητώντας να του καταβληθεί το προαναφερθέν ποσό.

18 Η γενική διεύθυνση αμφισβητεί το αίτημα του VB καθότι, μετά την κατάργηση της υπουργικής απόφασης του 2014, δεν υφίσταται πλέον νομική βάση για τη μετατροπή των ωρών νυκτερινής εργασίας σε ώρες ημερήσιας εργασίας, καθώς και για τον λόγο ότι η υπουργική απόφαση του 2007 δεν έχει εφαρμογή στους υπαλλήλους του Υπουργείου Εσωτερικών.

19 Το αιτούν δικαστήριο, αναφερόμενο στην επιχειρηματολογία της καθής, υπογραμμίζει ότι, δυνάμει του άρθρου 187, παράγραφος 1, του νόμου περί του Υπουργείου Εσωτερικών, η κανονική διάρκεια εργασίας των υπαλλήλων του υπουργείου αυτού είναι οκτώ ώρες ημερησίως, ακόμη και όταν η εργασία παρέχεται κατά τη διάρκεια της νύχτας.

20 Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι αυτός ο «ειδικός νόμος», ο οποίος εφαρμόζεται στους υπαλλήλους του Υπουργείου Εσωτερικών, δεν περιέχει καμία ρητή διάταξη η οποία να καθορίζει τη συνήθη διάρκεια της νυκτερινής εργασίας, αλλά προβλέπει μόνον την περίοδο που πρέπει να θεωρηθεί ως νυκτερινή εργασία, ήτοι την περίοδο από 22:00 έως 6:00.

21 Ωστόσο, το εν λόγω δικαστήριο εκτιμά ότι, δυνάμει του άρθρου 188, παράγραφος 2, του νόμου περί του Υπουργείου Εσωτερικών, οι υπάλληλοι του υπουργείου αυτού που εργάζονται μεταξύ 22:00 και 6:00 πρέπει να απολαύουν της προστασίας που προβλέπει ο εργατικός κώδικας. Πλην όμως, ο κώδικας αυτός προβλέπει μικρότερη κανονική διάρκεια εργασίας όσον αφορά τη νυκτερινή εργασία, η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει τις επτά ώρες.

22 Περαιτέρω, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι το άρθρο 187, παράγραφος 3, του νόμου περί του Υπουργείου Εσωτερικών δεν προβλέπει ότι η κανονική διάρκεια της νυκτερινής εργασίας είναι οκτώ ώρες, αλλά απλώς ορίζει ότι, για τις δραστηριότητες της εργασίας κατά βάρδιες, όπως εν προκειμένω, επιτρέπεται η νυκτερινή εργασία μεταξύ 22:00 και 6:00. Εκτιμά δε ότι η κανονική διάρκεια νυκτερινής εργασίας των υπαλλήλων του Υπουργείου Εσωτερικών πρέπει να είναι επτά ώρες, προκειμένου οι εν λόγω υπάλληλοι να μην αντιμετωπίζονται δυσμενέστερα απ' ό,τι οι λοιποί εργαζόμενοι του δημόσιου τομέα και οι εργαζόμενοι του ιδιωτικού τομέα.

23 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Rayonen sad Lukovit (περιφερειακό δικαστήριο Lukovit, Βουλγαρία) αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Απαιτεί η αποτελεσματική προστασία σύμφωνα με το άρθρο 12, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/88/ΕΚ να είναι η κανονική διάρκεια της νυκτερινής εργασίας των αστυνομικών και των πυροσβεστών μικρότερη από την καθορισμένη κανονική διάρκεια της ημερήσιας εργασίας;

2) Απαιτεί η κατοχυρωμένη στα άρθρα 20 και 31 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αρχή της ισότητας να ισχύει η κανονική διάρκεια της νυκτερινής εργασίας, η οποία έχει καθοριστεί βάσει του εθνικού δικαίου στις επτά ώρες για τους εργαζομένους στον ιδιωτικό τομέα και για τους απασχολούμενους στον δημόσιο τομέα, συμπεριλαμβανομένων των αστυνομικών και των πυροσβεστών;

3) Προϋποθέτει η αποτελεσματική επίτευξη του σκοπού περιορισμού της διάρκειας της νυκτερινής εργασίας, που διατυπώνεται στην αιτιολογική σκέψη 8 της οδηγίας 2003/88, να καθορίζεται ρητά στην εθνική νομοθεσία η κανονική διάρκεια της νυκτερινής εργασίας και για τους απασχολούμενους στον δημόσιο τομέα;»

Επί της διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου

24 Το αιτούν δικαστήριο ζήτησε να εκδικαστεί η υπόθεση με την επείγουσα προδικαστική διαδικασία η οποία προβλέπεται στο άρθρο 23α του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στο άρθρο 107 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

25 Στις 9 Ιουλίου 2020 το Δικαστήριο αποφάσισε, κατόπιν προτάσεως του εισηγητή δικαστή και αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να μην κάνει δεκτό το αίτημα αυτό.

Επί της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Επί του παραδεκτού

26 Καταρχάς, επισημαίνεται ότι, χωρίς τυπικώς να προβάλει λόγο απαραδέκτου της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διατυπώνει επιφυλάξεις επί του παραδεκτού της, υποστηρίζοντας ότι η διαφορά της κύριας δίκης δεν αφορά ευθέως το ζήτημα αν η οδηγία 2003/88 μεταφέρθηκε ορθώς στο βουλγαρικό δίκαιο.

27 Η διαφορά της κύριας δίκης αφορά τον καθορισμό του αριθμού των ωρών νυκτερινής υπερωριακής εργασίας που παρασχέθηκε από τον ενάγοντα της κύριας δίκης, πέραν του κανονικού νυκτερινού χρόνου εργασίας που προβλέπεται για τον ιδιωτικό τομέα στη Βουλγαρία, προκειμένου να καθοριστεί το ύψος της αμοιβής του ενδιαφερομένου και να του καταβληθεί το αντίστοιχο ποσό. Όπως όμως επισημαίνει και η ίδια η Επιτροπή, η οδηγία 2003/88 δεν αφορά τις αποδοχές των εργαζομένων.

28 Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η οδηγία 2003/88, η οποία βασίζεται στο άρθρο 153, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, περιορίζεται στη ρύθμιση ορισμένων στοιχείων της οργάνωσης του χρόνου εργασίας, προκειμένου να διασφαλίζεται η προστασία της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων, και δεν εφαρμόζεται, δυνάμει της παραγράφου 5 του άρθρου 153, σε πτυχές σχετικές με τις αποδοχές των εργαζομένων, με εξαίρεση την ειδική περίπτωση της ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών την οποία προβλέπει το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88. Κατά συνέπεια, η εν λόγω οδηγία δεν εφαρμόζεται, καταρχήν, στις αμοιβές των εργαζομένων (πρβλ. απόφαση της 30ής Απριλίου 2020, Készenléti Rendőrség, C-211/19, EU:C:2020:344, σκέψη 23).

29 Ωστόσο, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι απλώς και μόνον το γεγονός ότι η διαφορά στην υπόθεση της κύριας δίκης αφορά ένα ζήτημα αμοιβής δεν συνεπάγεται ότι είναι απαράδεκτη αίτηση προδικαστικής αποφάσεως η οποία εγείρει ζητήματα ερμηνείας διατάξεων της οδηγίας 2003/88 (πρβλ. απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 2018, Matzak, C-518/15, EU:C:2018:82, σκέψεις 25 και 26).

30 Κατά τα λοιπά, το Δικαστήριο έχει επίσης κρίνει ότι η εξαίρεση που προβλέπεται στο άρθρο 153, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ πρέπει να νοείται ως αφορώσα τα μέτρα εκείνα τα οποία, όπως η ενοποίηση όλων ή ορισμένων από τα στοιχεία που συνιστούν τους μισθούς και/ή του επιπέδου τους στα

κράτη μέλη ή ακόμη η καθιέρωση ελάχιστου μισθού, θα συνιστούσαν άμεση επέμβαση του δικαίου της Ένωσης στον καθορισμό των αμοιβών εντός της Ένωσης. Εντούτοις, δεν μπορεί να επεκταθεί τόσον ώστε να περιλαμβάνει κάθε ζήτημα που σχετίζεται με τις αμοιβές, διότι άλλως θα καθίσταντο σε μεγάλο βαθμό άνευ αντικειμένου ορισμένοι από τους τομείς στους οποίους αναφέρεται το άρθρο 153, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ (απόφαση της 19ης Ιουνίου 2014, Specht κ.λπ., C-501/12 έως C-506/12, C-540/12 και C-541/12, EU:C:2014:2005, σκέψη 33 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

31 Εν προκειμένω, τα προδικαστικά ερωτήματα δεν αφορούν το ύψος της αμοιβής αλλά τις λεπτομέρειες σχετικά με την οργάνωση, την κατανομή του χρόνου νυκτερινής εργασίας και τον υπολογισμό του, καθώς και την αποζημίωση για την εργασία που παρασχέθηκε εκτός του κανονικού ωραρίου εργασίας.

32 Κατά συνέπεια, πρέπει να δοθεί απάντηση στα υποβληθέντα ερωτήματα.

Επί της ουσίας

Επί του πρώτου και επί του τρίτου ερωτήματος

33 Καταρχάς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, το Δικαστήριο, προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση σε δικαστήριο που έχει υποβάλει προδικαστικό ερώτημα, μπορεί να χρειαστεί να λάβει υπόψη του κανόνες του δικαίου της Ένωσης στους οποίους το εθνικό δικαστήριο δεν αναφέρθηκε διατυπώνοντας το ερώτημά του (απόφαση της 25ης Απριλίου 2013, Jyske Bank Gibraltar, C-212/11, EU:C:2013:270, σκέψη 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

34 Εν προκειμένω, καίτοι το τρίτο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου αφορά την αιτιολογική σκέψη 8 της οδηγίας 2003/88, υπενθυμίζεται ότι, μολονότι οι αιτιολογικές σκέψεις αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της εν λόγω οδηγίας, αποσαφηνίζοντας τους σκοπούς που αυτή επιδιώκει, δεν έχουν, αυτές καθεαυτές, δεσμευτική ισχύ. Αντιθέτως, οι διατάξεις του άρθρου 8 της εν λόγω οδηγίας αφορούν τη νυκτερινή εργασία. Επιπλέον, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 30 των προτάσεών του, η επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης εξαρτάται, κατά το αιτούν δικαστήριο, από την ερμηνεία τής κατά το άρθρο 8 έννοιας της «διάρκειας της νυκτερινής εργασίας» στην οποία θα προβεί το Δικαστήριο.

35 Υπό τις συνθήκες αυτές, προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, πρέπει να θεωρηθεί ότι το πρώτο και το τρίτο ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, αφορούν, κατ' ουσίαν, το ζήτημα αν το άρθρο 8 και το άρθρο 12, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/88 έχουν την έννοια ότι επιβάλλουν τη θέσπιση εθνικής ρυθμίσεως η οποία να προβλέπει ότι η κανονική διάρκεια της νυκτερινής εργασίας για εργαζομένους του δημόσιου τομέα, όπως οι αστυνομικοί και οι πυροσβέστες, πρέπει να είναι μικρότερη από την προβλεπόμενη για αυτούς κανονική διάρκεια ημερήσιας εργασίας.

36 Όπως προκύπτει από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, ο ενάγων της κύριας δίκης φρονεί ότι, ελλείψει, στον νόμο περί του Υπουργείου Εσωτερικών και στις κανονιστικές πράξεις που ήταν σε ισχύ κατά την επίμαχη περίοδο, οποιουδήποτε κανόνα σχετικού με τη μετατροπή των ωρών νυκτερινής εργασίας σε ώρες ημερήσιας εργασίας, πρέπει να εφαρμοστούν οι σχετικές διατάξεις της υπουργικής αποφάσεως του 2007.

37 Υπενθυμίζεται ότι η οδηγία 2003/88 καθορίζει, δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 1, τις ελάχιστες προδιαγραφές ασφάλειας και υγείας όσον αφορά την οργάνωση του χρόνου εργασίας και εφαρμόζεται, μεταξύ άλλων, σε ορισμένες πτυχές της νυκτερινής εργασίας, της κατά βάρδιες εργασίας και του ρυθμού εργασίας.

38 Το δικαίωμα κάθε εργαζομένου σε περιορισμό της μέγιστης διάρκειας της εργασίας και σε ημερήσιες και εβδομαδιαίες περιόδους ανάπαυσης δεν συνιστά απλώς ιδιαίτερης σημασίας κανόνα του κοινωνικού δικαίου της Ένωσης, αλλά έχει και ρητώς κατοχυρωθεί στο άρθρο 31, παράγραφος 2, του Χάρτη, στον οποίο το άρθρο 6, παράγραφος 1, ΣΕΕ προσδίδει την ίδια νομική ισχύ με αυτήν των Συνθηκών (απόφαση της 17ης Μαρτίου 2021, Academia de Studii Economice din Bucureşti, C-585/19, EU:C:2021:210, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

39 Οι διατάξεις της οδηγίας 2003/88, και ιδίως τα άρθρα της 8 και 12, εξειδικεύουν το θεμελιώδες αυτό δικαίωμα και πρέπει, ως εκ τούτου, να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα του (απόφαση της 17ης Μαρτίου 2021, Academia de Studii Economice din Bucureşti, C-585/19, EU:C:2021:210, σκέψη 37).

40 Πέραν τούτου, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι για την ερμηνεία διατάξεως του δικαίου της Ένωσης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος (απόφαση της 11ης Ιουνίου 2020, CHEP Equipment Pooling, C-242/19, EU:C:2020:466, σκέψη 32 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

41 Συναφώς, πρώτον, επισημαίνεται ότι οι ελάχιστες απαιτήσεις σχετικά με την κανονική διάρκεια της νυκτερινής εργασίας προβλέπονται στο άρθρο 8, στοιχείο α′, της οδηγίας 2003/88, το οποίο προβλέπει ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε ο κανονικός χρόνος νυκτερινής εργασίας να μην υπερβαίνει τις οκτώ ώρες κατά μέσο όρο ανά εικοσιτετράωρο. Το άρθρο 8, στοιχείο β′, της ίδιας οδηγίας προβλέπει ότι οι εργαζόμενοι τη νύχτα των οποίων η εργασία ενέχει ιδιαίτερους κινδύνους ή σημαντική σωματική ή πνευματική ένταση δεν πρέπει να εργάζονται περισσότερο από οκτώ ώρες κατά τη διάρκεια εικοσιτετράωρης περιόδου κατά την οποία πραγματοποιούν νυκτερινή εργασία.

42 Το άρθρο 12, στοιχείο α′, της οδηγίας 2003/88 επιβάλλει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν τα αναγκαία μέτρα ώστε οι εργαζόμενοι τη νύχτα και οι εργαζόμενοι σε βάρδιες να απολαύουν προστασίας της υγείας και της ασφάλειάς τους, ανάλογης προς τη φύση της εργασίας τους.

43 Δεύτερον, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 39 της παρούσας αποφάσεως, καθόσον προβλέπει το δικαίωμα κάθε εργαζομένου για περιορισμό της μέγιστης διάρκειας της εργασίας και για περιόδους ημερήσιας και εβδομαδιαίας ανάπαυσης, η ως άνω οδηγία εξειδικεύει το θεμελιώδες δικαίωμα που κατοχυρώνεται ρητώς στο άρθρο 31, παράγραφος 2, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, κατά συνέπεια, πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα του εν λόγω άρθρου. Επομένως, οι διατάξεις της οικείας οδηγίας δεν μπορούν να ερμηνεύονται στενά σε βάρος των δικαιωμάτων τα οποία ο εργαζόμενος αντλεί από την ως άνω διάταξη (απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 2021, Dublin City Council, C-214/20, EU:C:2021:909, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

44 Τρίτον, όσον αφορά ειδικότερα τη νυκτερινή εργασία, η αιτιολογική σκέψη 7 της εν λόγω οδηγίας λαμβάνει υπόψη τους κινδύνους που είναι εγγενείς στην εν λόγω περίοδο δραστηριότητας. Επιπροσθέτως, οι αιτιολογικές σκέψεις 8 και 10 της οδηγίας 2003/88 υπογραμμίζουν τις

δυνητικώς επιζήμιες συνέπειες της νυκτερινής εργασίας και την ανάγκη περιορισμού της διάρκειάς της, προκειμένου να διασφαλίζεται αυξημένο επίπεδο προστασίας στον τομέα της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων.

45 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/88, ως «νυχτερινή περίοδος» νοείται κάθε περίοδος επτά τουλάχιστον ωρών, όπως ορίζεται από την εθνική νομοθεσία, η οποία πρέπει πάντως να περιλαμβάνει το διάστημα μεταξύ 24:00 και 05:00.

46 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 4, της ίδιας οδηγίας, ως «εργαζόμενος τη νύχτα» νοείται, αφενός, κάθε εργαζόμενος κατά τη νυκτερινή περίοδο επί τρεις τουλάχιστον ώρες του ημερήσιου κανονικού χρόνου εργασίας του και, αφετέρου, κάθε εργαζόμενος ο οποίος ενδέχεται να πραγματοποιεί κατά τη νυκτερινή περίοδο ένα ορισμένο τμήμα του ετήσιου χρόνου εργασίας του, όπως η περίοδος αυτή ορίζεται στην εθνική νομοθεσία, μετά από διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους, ή στις συλλογικές συμβάσεις ή τις συμφωνίες μεταξύ των κοινωνικών εταίρων σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο.

47 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η οδηγία 2003/88 θεσπίζει κοινές ελάχιστες απαιτήσεις οι οποίες περιλαμβάνουν συμπληρωματική προστασία για τους εργαζομένους τη νύχτα.

48 Σε αυτό το πλαίσιο, το άρθρο 8 της οδηγίας 2003/88 επιβάλλει τον καθορισμό της μέγιστης διάρκειας της νυκτερινής εργασίας. Η υποχρέωση που προβλέπεται στο άρθρο 12, στοιχείο α′, της οδηγίας αυτής με σκοπό τη θέσπιση των αναγκαίων μέτρων ώστε οι εργαζόμενοι τη νύχτα και οι εργαζόμενοι σε βάρδιες να απολαύουν προστασίας της υγείας και της ασφάλειάς τους, ανάλογης προς τη φύση της εργασίας τους, καταλείπει ορισμένο περιθώριο εκτιμήσεως στα κράτη μέλη όσον αφορά τα ενδεδειγμένα μέτρα που πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή (πρβλ. αποφάσεις της 24ης Ιανουαρίου 2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, σκέψεις 35 και 48, και της 11ης Απριλίου 2019, Syndicat des cadres de la sécurité intérieure, C-254/18, EU:C:2019:318, σκέψεις 23 και 35).

49 Επομένως, όπως διαπίστωσε και ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 66 των προτάσεών του, η οδηγία 2003/88 δεν περιέχει καμία ένδειξη ως προς τη διαφορά ή τη σχέση μεταξύ της διάρκειας της νυκτερινής και της ημερήσιας εργασίας Επομένως, η πρώτη μπορεί, καταρχήν, να καθοριστεί ανεξάρτητα από τη δεύτερη.

50 Ως εκ τούτου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η οδηγία 2003/88 δεν επιβάλλει τη θέσπιση μέτρων που να προβλέπουν διαφορά μεταξύ της κανονικής διάρκειας της νυκτερινής εργασίας και της ημερήσιας εργασίας. Κατά συνέπεια, η οδηγία αυτή δεν επιβάλλει τη θέσπιση ειδικής διατάξεως ρυθμίζουσας ειδικώς την κανονική και μέγιστη διάρκεια της νυκτερινής εργασίας, υπό την προϋπόθεση ότι η διάρκεια αυτή περιορίζεται σύμφωνα με τις απαιτήσεις που απορρέουν από το άρθρο 8 της ως άνω οδηγίας.

51 Πλην όμως, υπογραμμίζεται ότι η υποχρέωση που υπομνήσθηκε στη σκέψη 48 της παρούσας αποφάσεως πρέπει να υλοποιείται κατά τρόπον ώστε να επιτυγχάνονται οι σκοποί προστασίας που θέτει η ίδια η οδηγία. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη οφείλουν να εξασφαλίζουν την τήρηση των αρχών της προστασίας της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων όταν καθορίζουν το αναγκαίο επίπεδο προστασίας στον τομέα της υγείας και της ασφάλειας όσων εργάζονται τη νύχτα. Επομένως, τα κράτη μέλη οφείλουν να μεριμνούν ώστε οι εργαζόμενοι τη νύχτα να επωφελούνται από άλλα μέτρα προστασίας όσον αφορά τη διάρκεια της εργασίας, τον μισθό, τα

επιδόματα ή παρόμοια πλεονεκτήματα, τα οποία καθιστούν δυνατή την αποζημίωση της ιδιαίτερης επιβάρυνσης που συνεπάγεται αυτό το είδος εργασίας, την οποία τονίζει η οδηγία 2003/88, και, ως εκ τούτου, την αναγνώριση της φύσης της νυκτερινής εργασίας.

52 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι τα καθήκοντα που εκτελούνται σε νυκτερινή περίοδο ενδέχεται να διαφέρουν από πλευράς δυσχέρειας και άγχους, γεγονός που μπορεί να καθιστά αναγκαία την εφαρμογή ειδικών προδιαγραφών προκειμένου να διασφαλιστεί η προστασία της υγείας και της ασφάλειας ορισμένων εργαζομένων. Εν προκειμένω, τα καθήκοντα που εκτελούν σε νυκτερινή περίοδο οι πυροσβέστες και οι αστυνομικοί θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν την εφαρμογή τέτοιων ειδικών προδιαγραφών. Συγκεκριμένα, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι τα ειδικά και εξαιρετικά σημαντικά καθήκοντα των εν λόγω εργαζομένων του δημοσίου τομέα συνεπάγονται την επιβολή πολλών πρόσθετων απαιτήσεων και υποχρεώσεων σε αυτούς, όπως είναι η διάρκεια υπηρεσίας επιφυλακής έως και 24 ώρες ή οι ειδικές υποχρεώσεις σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης.

53 Κατά συνέπεια, λαμβανομένης υπόψη της επαχθέστερης φύσεως της νυκτερινής εργασίας σε σχέση με την ημερήσια εργασία, η μείωση της κανονικής διάρκειας της νυκτερινής εργασίας σε σχέση με την ημερήσια εργασία ενδέχεται να συνιστά πρόσφορη λύση για τη διασφάλιση της προστασίας της υγείας και της ασφάλειας των οικείων εργαζομένων, έστω και αν αυτή δεν είναι η μόνη δυνατή λύση. Ανάλογα με τη φύση της οικείας δραστηριότητας, η χορήγηση συμπληρωματικών περιόδων αναπαύσεως ή περιόδων ελεύθερου χρόνου, για παράδειγμα, θα μπορούσε επίσης να συμβάλει στην προστασία της υγείας και της ασφάλειας των εν λόγω εργαζομένων.

54 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι από την αιτιολογική σκέψη 6 της οδηγίας 2003/88 προκύπτει ότι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι αρχές της ΔΟΕ σχετικά με την οργάνωση του χρόνου εργασίας, ιδίως όσον αφορά τη νυκτερινή εργασία, και ότι, κατά το άρθρο 8 της συμβάσεως αριθ. 171 της ΔΟΕ, οι αποζημιώσεις που χορηγούνται στους εργαζομένους σε νυκτερινή εργασία με τη μορφή εργασιακού χρόνου, μισθού ή παρόμοιων επιδομάτων πρέπει να αναγνωρίζουν τη φύση της νυκτερινής εργασίας. Επομένως, η διάταξη αυτή επιβεβαιώνει ότι τα μέτρα που τα κράτη μέλη υποχρεούνται να θεσπίζουν σύμφωνα με το άρθρο 12, στοιχείο α′, της οδηγίας 2003/88 δεν απαιτείται να αφορούν ρητώς τη διάρκεια της νυκτερινής εργασίας.

55 Κατόπιν του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο και στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 8 και το άρθρο 12, στοιχείο α′, της οδηγίας 2003/88 έχουν την έννοια ότι δεν επιβάλλουν τη θέσπιση εθνικής ρυθμίσεως η οποία να προβλέπει ότι η κανονική διάρκεια της νυκτερινής εργασίας εργαζομένων του δημόσιου τομέα όπως οι αστυνομικοί και οι πυροσβέστες είναι μικρότερη από την προβλεπόμενη για αυτούς κανονική διάρκεια της ημερήσιας εργασίας. Εν πάση περιπτώσει, οι εν λόγω εργαζόμενοι πρέπει να απολαύουν άλλων μέτρων προστασίας όσον αφορά τη διάρκεια της εργασίας, τον μισθό, τις αποζημιώσεις ή παρόμοια πλεονεκτήματα, ώστε να αντισταθμίζεται ο ιδιαίτερα επαχθής χαρακτήρας της νυκτερινής εργασίας που παρέχουν.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

56 Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ’ ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η οδηγία 2003/88, εξεταζόμενη υπό το πρίσμα των άρθρων 20 και 31 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι η κανονική διάρκεια της νυκτερινής εργασίας, η οποία ορίζεται στη νομοθεσία κράτους μέλους σε επτά ώρες για τους εργαζομένους του ιδιωτικού τομέα, πρέπει να εφαρμόζεται σε εργαζομένους του δημόσιου τομέα όπως οι αστυνομικοί και οι πυροσβέστες.

57 Κατά το άρθρο 20 του Χάρτη, «[ό]λοι οι άνθρωποι είναι ίσοι έναντι του νόμου».

58 Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, η οποία κατοχυρώνεται στα άρθρα 20 και 21 του Χάρτη, συνιστά γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, η οποία επιτάσσει να μην επιφυλάσσεται σε όμοιες καταστάσεις διαφορετική μεταχείριση ούτε σε διαφορετικές καταστάσεις όμοια μεταχείριση, εκτός αν η διαφοροποίηση δικαιολογείται αντικειμενικώς. Διαφορετική μεταχείριση δικαιολογείται εφόσον η διαφοροποίηση βασίζεται σε αντικειμενικό και εύλογο κριτήριο, ήτοι συνδέεται με νομίμως επιδιωκόμενο από την επίμαχη κανονιστική ρύθμιση σκοπό, και εφόσον είναι ανάλογη προς τον σκοπό που επιδιώκεται με τη συγκεκριμένη μεταχείριση (απόφαση της 9ης Μαρτίου 2017, Milkova, C-406/15, EU:C:2017:198, σκέψη 55 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

59 Το άρθρο 31, παράγραφος 1, του Χάρτη προβλέπει ότι «[κ]άθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα σε υγιεινές, ασφαλείς και αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας» και το άρθρο 31, παράγραφος 2, διευκρινίζει ότι «[κ]άθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα σε ένα όριο μέγιστης διάρκειας εργασίας, σε ημερήσιες και εβδομαδιαίες περιόδους ανάπαυσης, καθώς και σε ετήσια περίοδο αμειβόμενων διακοπών».

60 Υπενθυμίζεται ότι το πεδίο εφαρμογής του Χάρτη όσον αφορά τη δράση των κρατών μελών ορίζεται στο άρθρο 51, παράγραφος 1, κατά το οποίο οι διατάξεις του Χάρτη απευθύνονται στα θεσμικά όργανα της Ένωσης και στα κράτη μέλη μόνον όταν αυτά εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης και, κατά πάγια νομολογία, η έννοια της «εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης», κατά τη διάταξη αυτή, προϋποθέτει την ύπαρξη συνδέσμου μεταξύ πράξεως του δικαίου της Ένωσης και του επίμαχου εθνικού μέτρου που να υπερβαίνει την εγγύτητα των σχετικών τομέων ή τις έμμεσες επιπτώσεις του ενός τομέα στον άλλο, λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων εκτίμησης που καθορίζονται από το Δικαστήριο (απόφαση της 22ας Απριλίου 2021, Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

61 Συναφώς, επισημαίνεται, αφενός, ότι το άρθρο 140, παράγραφος 1, του εργατικού κώδικα ορίζει ότι η κανονική διάρκεια της νυκτερινής εργασίας για μία εβδομάδα πέντε εργάσιμων ημερών είναι επτά ώρες. Όπως υπογραμμίζει το αιτούν δικαστήριο, η διάταξη αυτή έχει εφαρμογή στους εργαζομένους του ιδιωτικού τομέα.

62 Αφετέρου, δυνάμει του άρθρου 187, παράγραφος 3, του νόμου περί του Υπουργείου Εσωτερικών, σε περίπτωση κατά βάρδιες εργασίας, η νυκτερινή εργασία μπορεί να παρέχεται από τις 22:00 έως τις 6:00, ενώ ο μέσος χρόνος εργασίας των υπαλλήλων του εν λόγω υπουργείου δεν πρέπει να υπερβαίνει τις οκτώ ώρες ανά εικοσιτετράωρο.

63 Οι διατάξεις αυτές διευκρινίζουν τις λεπτομέρειες της παροχής νυκτερινής εργασίας όσον αφορά την ασφάλεια και την υγεία, και ειδικότερα τη μέγιστη διάρκεια της νυκτερινής εργασίας. Συνιστούν εφαρμογή της οδηγίας 2003/88 και, ως εκ τούτου, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης.

64 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι το καθεστώς που θεσπίζει η σχετική εθνική ρύθμιση όσον αφορά τους εργαζομένους του ιδιωτικού τομέα είναι ευνοϊκότερο από εκείνο που εφαρμόζεται στους εργαζομένους του δημόσιου τομέα, και ειδικότερα στους υπαλλήλους του Υπουργείου Εσωτερικών. Επίσης, επισημαίνει ότι η έλλειψη ειδικής διατάξεως ρυθμίζουσας την κανονική και μέγιστη διάρκεια της νυκτερινής εργασίας των αστυνομικών και των πυροσβεστών οδηγεί σε δυσμενή διάκριση εις βάρος των τελευταίων σε σχέση με τους συμβασιούχους υπαλλήλους του εν λόγω υπουργείου.

65 Συναφώς, επισημαίνεται ότι, όπως έχει αποφανθεί το Δικαστήριο, η διαφορετική μεταχείριση που στηρίζεται στη δημοσιοϋπαλληλική ή συμβατική φύση της σχέσεως εργασίας μπορεί, καταρχήν, να εκτιμηθεί υπό το πρίσμα της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, η οποία αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης που κατοχυρώνεται πλέον στα άρθρα 20 και 21 του Χάρτη (απόφαση της 22ας Ιανουαρίου 2020, Baldonedo Martín, C-177/18, EU:C:2020:26, σκέψη 56 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

66 Κατά συνέπεια, πρέπει να εξεταστεί αν η οδηγία 2003/88, υπό το πρίσμα των άρθρων 20 και 31 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στη μη υπαγωγή ορισμένων εργαζομένων του δημόσιου τομέα, και ειδικότερα των υπαλλήλων του Υπουργείου Εσωτερικών, συμπεριλαμβανομένων των αστυνομικών και των πυροσβεστών, των οποίων η κανονική διάρκεια της νυκτερινής εργασίας μπορεί να φθάσει τις οκτώ ώρες, στο καθεστώς του ευνοϊκότερου κοινού δικαίου που ισχύει για τους εργαζομένους του ιδιωτικού τομέα, στο πλαίσιο του οποίου η κανονική διάρκεια της νυκτερινής εργασίας έχει καθοριστεί στις επτά ώρες.

67 Όσον αφορά την απαίτηση περί συγκρίσιμου χαρακτήρα των επίμαχων καταστάσεων προκειμένου να κριθεί αν υφίσταται παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει, καταρχάς, ότι ο συγκρίσιμος αυτός χαρακτήρας πρέπει να εκτιμάται όχι κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο, αλλά κατά τρόπο ειδικό και συγκεκριμένο υπό το πρίσμα του συνόλου των στοιχείων που χαρακτηρίζουν τις καταστάσεις αυτές, ιδίως δε υπό το πρίσμα του αντικειμένου και του σκοπού της εθνικής ρυθμίσεως που θεσπίζει την οικεία διάκριση, καθώς και, ενδεχομένως, των αρχών και των σκοπών του τομέα στον οποίο εμπίπτει η εθνική αυτή ρύθμιση [απόφαση της 26ης Ιουνίου 2018, MB (Αλλαγή φύλου και σύνταξη γήρατος), C-451/16, EU:C:2018:492, σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

68 Εν προκειμένω, από τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση έχει ως αντικείμενο τον υπολογισμό του νυκτερινού χρόνου εργασίας για την άσκηση συγκεκριμένων καθηκόντων. Ειδικότερα, η διαφορά της κύριας δίκης αφορά την απουσία ειδικής διατάξεως ρυθμίζουσας την κανονική και μέγιστη διάρκεια της νυκτερινής εργασίας, καθώς και τη μετατροπή του νυκτερινού χρόνου σε ημερήσιο χρόνο εργασίας διά της εφαρμογής διορθωτικού συντελεστή.

69 Συγκεκριμένα, φαίνεται ότι το εθνικό δίκαιο, αφενός, αποκλείει τους υπαλλήλους του Υπουργείου Εσωτερικών, όπως οι αστυνομικοί και οι πυροσβέστες, από το καθεστώς του κοινού δικαίου, το οποίο προβλέπει περιορισμό της κανονικής διάρκειας της νυκτερινής εργασίας σε επτά ώρες και, αφετέρου, δεν χορηγεί στους εν λόγω εργαζομένους το ευεργέτημα της μετατροπής του χρόνου νυκτερινής εργασίας σε ημερήσιο χρόνο εργασίας.

70 Στο αιτούν δικαστήριο, το οποίο είναι το μόνο αρμόδιο να εκτιμήσει τα πραγματικά περιστατικά, εναπόκειται να προβεί στις αναγκαίες εξακριβώσεις προκειμένου αφενός, να προσδιορίσει τις σχετικές κατηγορίες εργαζομένων και, αφετέρου, να κρίνει εάν πληρούται η απαίτηση περί συγκρίσιμων καταστάσεων (πρβλ. απόφαση της 5ης Ιουνίου 2018, Montero Mateos, C-677/16, EU:C:2018:393, σκέψη 52).

71 Ωστόσο, στο πλαίσιο αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να παράσχει διευκρινίσεις βάσει των στοιχείων της δικογραφίας προκειμένου να καθοδηγήσει το αιτούν δικαστήριο στην επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης (απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 2020, Veselības ministrija, C-243/19, EU:C:2020:872, σκέψη 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

72 Όπως προκύπτει από τη νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 67 της παρούσας αποφάσεως, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να προσδιορίσει ποια κατηγορία εργαζομένων υπάγεται στο καθεστώς του κοινού δικαίου, το οποίο προβλέπει το άρθρο 140 του εργατικού κώδικα, και ποια κατηγορία αποκλείεται από αυτό. Στη συνέχεια, θα πρέπει να εξεταστεί αν ο αποκλεισμός αυτός αποφασίστηκε από τον εθνικό νομοθέτη λαμβανομένων υπόψη, μεταξύ άλλων, των αντικειμενικών χαρακτηριστικών των καθηκόντων που ασκούν οι εργαζόμενοι της τελευταίας αυτής κατηγορίας. Ειδικότερα, προκύπτει ότι εν προκειμένω το αιτούν δικαστήριο αναλύει αφηρημένα κατηγορίες εργαζομένων, όπως την κατηγορία των εργαζομένων του δημόσιου τομέα –παραθέτοντας ως παράδειγμα την ειδική κατηγορία των υπαλλήλων του Υπουργείου Εσωτερικών και ιδίως εκείνη των αστυνομικών και των πυροσβεστών– και την κατηγορία των εργαζομένων του ιδιωτικού τομέα, χωρίς να παρέχει στοιχεία που να καθιστούν δυνατούς, αφενός, τον προσδιορισμό συγκεκριμένων κατηγοριών προσώπων ευρισκομένων σε συγκρίσιμη κατάσταση και αφετέρου, τη σύγκρισή τους κατά τρόπο ειδικό και συγκεκριμένο, μεταξύ άλλων και όσον αφορά τις συνθήκες νυκτερινής εργασίας που ισχύουν για τους εργαζομένους καθεμίας εξ αυτών των κατηγοριών. Πράγματι, στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν περιλαμβάνεται κανένα στοιχείο τέτοιας φύσεως.

73 Όσον αφορά τη δικαιολόγηση τυχόν διαφορετικής μεταχειρίσεως, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, η διαφορετική μεταχείριση δικαιολογείται εφόσον στηρίζεται σε αντικειμενικό και εύλογο κριτήριο, δηλαδή εφόσον σχετίζεται με νομίμως επιδιωκόμενο από την οικεία νομοθεσία σκοπό, και εφόσον η διαφορετική αυτή μεταχείριση είναι ανάλογη προς τον σκοπό αυτόν (απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 2020, Veselības ministrija, C-243/19, EU:C:2020:872, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

74 Συναφώς, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η απουσία, στις υπουργικές αποφάσεις αριθ. 8121z-592 και 8121z-776, του επίμαχου στην κύρια δίκη μηχανισμού μετατροπής των ωρών νυκτερινής εργασίας σε ημερήσιες ώρες εργασίας εξηγείται από λόγους νομικής και οικονομικής φύσεως.

75 Αφενός, προβάλλεται ότι, δυνάμει του άρθρου 187, παράγραφοι 1 και 3, του νόμου περί του Υπουργείου Εσωτερικών, η κανονική διάρκεια εργασίας είναι η ίδια την ημέρα και τη νύκτα, οπότε η σχέση μεταξύ των δύο αυτών περιόδων είναι ίση προς 1 και δεν απαιτείται μετατροπή.

76 Ωστόσο, υπό την επιφύλαξη των εξακριβώσεων στις οποίες θα πρέπει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, αυτή η επιχειρηματολογία δεν φαίνεται να ανταποκρίνεται σε νομίμως επιδιωκόμενο σκοπό ικανό να δικαιολογήσει την επίμαχη διαφορετική μεταχείριση.

77 Αφετέρου, προβάλλεται ότι η ανανέωση ενός τέτοιου μηχανισμού μετατροπής θα απαιτούσε σημαντικά πρόσθετα χρηματοδοτικά μέσα.

78 Πλην όμως, η επιχειρηματολογία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Πράγματι, μολονότι το δίκαιο της Ένωσης δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να συνεκτιμούν δημοσιονομικούς λόγους παράλληλα με λόγους πολιτικής, κοινωνικής ή δημογραφικής φύσεως και να διαφοροποιούν τη φύση ή την έκταση των μέτρων που επιθυμούν να λάβουν, οι λόγοι αυτοί δεν μπορούν να συνιστούν αφ' εαυτών σκοπό γενικού συμφέροντος.

79 Υπενθυμίζεται ότι διαφορετική μεταχείριση που θεσπίζεται με διατάξεις του εθνικού δικαίου στον τομέα της νυκτερινής εργασίας μεταξύ διαφόρων κατηγοριών εργαζομένων που τελούν σε συγκρίσιμη κατάσταση θα ήταν, αν δεν στηριζόταν σε τέτοιο αντικειμενικό και εύλογο κριτήριο, ασύμβατη με το δίκαιο της Ένωσης και θα υποχρέωνε, ενδεχομένως, τον εθνικό δικαστή να

ερμηνεύσει το εθνικό δίκαιο, κατά το μέτρο του δυνατού, υπό το πρίσμα του γράμματος και του σκοπού της επίμαχης διατάξεως του πρωτογενούς δικαίου, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο του εσωτερικού δικαίου και εφαρμόζοντας τις ερμηνευτικές μεθόδους που αυτό αναγνωρίζει, προκειμένου να διασφαλίσει την πλήρη αποτελεσματικότητα της επίμαχης διατάξεως και να καταλήξει σε λύση σύμφωνη προς τον επιδιωκόμενο από αυτήν σκοπό (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, σκέψη 71 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

80 Κατόπιν του συνόλου των προεκτεθέντων, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 20 και 31 του Χάρτη έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται στο να μην εφαρμόζεται στους εργαζομένους του δημόσιου τομέα, συμπεριλαμβανομένων των αστυνομικών και των πυροσβεστών, η κανονική διάρκεια της νυκτερινής εργασίας, η οποία στη νομοθεσία κράτους μέλους έχει καθοριστεί στις επτά ώρες για τους εργαζομένους του ιδιωτικού τομέα, εφόσον η διαφορετική αυτή μεταχείριση βασίζεται σε αντικειμενικό και εύλογο κριτήριο, ήτοι σχετίζεται με νομίμως επιδιωκόμενο από την οικεία νομοθεσία σκοπό, και εφόσον είναι ανάλογη προς τον σκοπό αυτόν.

Επί των δικαστικών εξόδων

81 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σε αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφασίζει:

1) **Το άρθρο 8 και το άρθρο 12, στοιχείο α′, της οδηγίας 2003/88/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας, έχουν την έννοια ότι δεν επιβάλλουν τη θέσπιση εθνικής ρυθμίσεως η οποία να προβλέπει ότι η κανονική διάρκεια της νυκτερινής εργασίας εργαζομένων του δημόσιου τομέα όπως οι αστυνομικοί και οι πυροσβέστες είναι μικρότερη από την προβλεπόμενη για αυτούς κανονική διάρκεια της ημερήσιας εργασίας. Εν πάση περιπτώσει, οι εν λόγω εργαζόμενοι πρέπει να απολαύουν άλλων μέτρων προστασίας όσον αφορά τη διάρκεια της εργασίας, τον μισθό, τις αποζημιώσεις ή παρόμοια πλεονεκτήματα, ώστε να αντισταθμίζεται ο ιδιαίτερα επαχθής χαρακτήρας της νυκτερινής εργασίας που παρέχουν.**

2) **Τα άρθρα 20 και 31 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται στο να μην εφαρμόζεται στους εργαζομένους του δημόσιου τομέα, συμπεριλαμβανομένων των αστυνομικών και των πυροσβεστών, η κανονική διάρκεια της νυκτερινής εργασίας, η οποία στη νομοθεσία κράτους μέλους έχει καθοριστεί στις επτά ώρες για τους εργαζομένους του ιδιωτικού τομέα, εάν η διαφορετική αυτή μεταχείριση βασίζεται σε αντικειμενικό και εύλογο κριτήριο, δηλαδή εφόσον σχετίζεται με νομίμως επιδιωκόμενο από την οικεία νομοθεσία σκοπό και είναι ανάλογη προς τον σκοπό αυτόν.**

(υπογραφές)